

A régi világ betűpálinkásai

Krúdy Gyula forradalmi publicisztikájának legjelentősebb darabja a *Déli Hírlap* és a *Magyarország* hasábjain jelent meg. A *Déli Hírlap* írta rendszeresen a *Forradalmi arcképcsarnok* című sorozatát, ebben jelent meg például a *Kunfi, a népmiszter*; *Fényes, a nemzetőr*; *Buza, a buza-miniszter*; *Lovász, a köztársasági férj* és a *Garami miniszter úr* című remekbe szabott portré. És itt jelent meg a *Történelmi reggel*, az *Új honfoglalás* és a *forradalom napjai* című írás is. Krúdy roppant munkabírását nem öröklték fel a regények és az elbeszélések, mindig is szívesen és nagyon sokat dolgozott napi- és hetilapokba, gimnazista korától kezdve vonzották a különböző sajtóműfajok is. Háborús publicisztikáját lapozgatva derül ki, miképpen vált hangja egyre élesebbé és bátrabbá, háborúellenessége a gyász és a nagy nyomor láttán egyre erősödött, s hamar eljutott arra az álláspontra: nincs más kiút, új világ születésének kell eljönnie. Örömmel üdvözölte az ószirózsás forradalmat, majd a Tanácsköztársaságot, sőt, tevékeny részt is vállalt a forradalmi munkából.

Az álmodozó hangja

„Megállott a háború, az óriás összeomlott. Az élethez, hogy visszatérhessünk, új hidat kellett építeni. Ez a hid: a Köztársaság.” Egy másik idézet: „A népek, sokáig bolondított, jelszavakkal vághidra vagy követválasztásokra vitt népek kell legelőször felnyitni a szemét, megmutatni neki a történelmi hazugságokat. A paraszttutító kalendáriomnak, a ponyva hangzatos rémregényének és históriás bolondságainak legyen mindörökké vége. Meg kell tiltani a régi világ betűpálinkásainak, hogy ismét kalendáriomot, gazságot, agyvelő-rontást áruljanak.” Vagy olvassuk csak ezt: „Az 1919-i farsang a magabaszállás ideje sok régi ostobaságért, gazdag világvarosok majmolásáért, a hamis fülönfüggőkért, kölcsönzött frakkért, imitált jókedvű és szelhamosságán s csaláson épült gazdagságért aljasságért és közönségességért: melyben egykor Pest laborált, midőn még világvaros volt és nem tudott enni adni azoknak, akik nappal dolgoztak.” Ezt is érdemes idézni: „Ha a negyvennyolcadiki eseményekről és az utána következő szomorú időszakról egy fél századig írtak a könyvek, hazudtak a legendák és vének — korunkról, az új világ születéséről könyvtárakat kell összeírni, hogy majd mindenki megértse, hogy mi történt itt: csoda vagy emberi akarat.” És végül: „A forradalomnak nem volt nótája, nem volt zenéje. Olyan természetesen jött, mint kedvre a szerda.”

Ugye, nehéz ráismerni a finom tollú, örök álmodozónak tartott Krúdy Gyulára.

Új Könyv

Utolsó cikke 1918. december 10-én jelent meg a *Déli Hírlap*-ban, ami azért különös, mert ekkor még Lázár Miklós volt a fellelős szerkesztő, majd csak 1919. január közepén távozik a lap éléről, az előző cikkben már ismerttetett körülmények között; tehát nem akkor és nem úgy, amint azt önéletrajzában előadja. Meglehet, hogy az előadás körül kezdődő botrány rettentette vissza Krúdyt attól, hogy publikáljon a *Déli Hírlap*-ban, ám az is lehet, hogy másféle akadályokat látott. Valami történet, annyi bizonyos, erre enged következtetni a szerkesztőség levele. „Kedves Gyulám! Március tizenötödikéről kell leveledre válaszolva tisztelettel értesítelek, telefoni beszélgetésünk kiegészítéseképpen, hogy semmi akadály sincs annak, hogy cikkeiddel felkeresd a *Déli Hírlap*-ot. A szerkesztőség megtisztelve érezné magát, ha írnál a lapba. Igaz tisztelettel üdvözöl híved: Puszta Béla.” A levél kelte: 1919. március 19. A *Déli Hírlap* napjai ekkor már meg voltak számolva, Krúdy-cikkkel nem találkoztunk többé benne. A történelmi napokhoz fűzött alkalmi jegyzetei, remekbe szabott portréi ott pihennek — ahogy mondani szokás — a megsárgult újságlapokon.

A margitszigeti magányából a közélet és a politika kellős közepébe cseppenő író Buza Barna földművelésügyi miniszter 1919. február 3-án nevezi ki a *Néplap* helyettes főszerkesztőjévé, utalványozási jogot kap, s mint a hivatalos papír írja: „... ő a magyar Néplap szerkesztő teendőit a teljes hatalommal gyakorolja.” (A „magyar Néplap” kifejezés magyarázata: ez az újság egyidejűleg jelent meg német, román, rutén, szerb és tót nyelven.) A vasárnaponként megjelenő *Néplap* soha nem vált népszerű, nagy példányszámú orgánummá, ám arról mindenképpen érdemes megjegyezni, hogy mellékleteként jelent meg Möricz Zsigmond — ó egyébként főmunkatársa volt a

lapnak — egyik híres műve: A földtörvény kiskatéja. Krúdy több cikket is írt a lapba, közíróként és elbeszélőként egyaránt jelen van a *Néplap* hasábjain.

meg Krúdy Gyula egy különös regényének első folytatása. A *Mit látott Vak Béla* szerelemben és bánatban című regény csonkán is egyedülálló darabja az életmű-

nyomtatásban nem jelent meg. A Lázárral folytatott levelezése azt látszik bizonyítani, hogy folytatásról folytatásra írta a regényt, s az *Új Könyv* megszűnése után abbahagyta és valószínűleg soha nem fejezte be. Krúdy levelének részletét, amely egyben azt is elárulja, hogy az *Új Könyv*-vel már 1921 júniusában gondok voltak, az alábbiakban idézem: „Hallom, hogy bajok vannak, de én bízom a te tettevalóságodban. Nem hagyod magad, nem adva oda ezt a gyönyörű vállalatot, hogy majd mások a te tapasztalataidon okulva: újra megcsinálják... Talán Posten lehetne tőkét szerezni? ... En mindenestre küldök még regényt, akár 1923-ig is, csak arra kérek, hogy lehetőleg egy ívet adjál mindig. Regényből — pláne ebből a *Bárpálinkából*, amit most keverek — nem lehet kevesebbet adni.”

A bécsi folyóirat azután mégsem kerülte el a csődöt. Lázár Miklós hazatért és megalapította a *Reggel* című napilapot, amelynek első száma 1922. szeptember 18-án jelent meg. Hamarosan nagyhatalmú újságvezér lett. A tokaji kerület képviselőjeként 1931 és 1936 között bekerült a parlamentbe, tagja volt a székesfővárosi törvényhatósági bizottságnak. Az országot 1948-ban hagyta el, s 1968-ban hunyt el Bécs mellett.

Emlékkönyve ránk maradt.

Fehér Béla

A publicista Krúdy életének talán legtermékenyebb időszakát éli ekkor, lelkesen várja az új világot. Több könyve is megjelenik a Tanácsköztársaság idején, ezek között legjelentősebb a *kápolnai földosztás* című riportkötet, amely Károlyi Mihály saját birtokának feldarabolásáról tudósít. Krúdy jelen volt az eseményen, s örömmel szögezi le: megkezdődött az új honfoglalás, ezennél azé lesz a föld, aki dolgozik rajta.

Lázár Miklós tehát 1919 tavaszán elutazott Bécsbe, ahol egyes források szerint bekapcsolódott a Bethlen-féle ellenforradalmi szervezkedésbe. Krúdy Gyulával azonban nem szakadt meg a kapcsolata, hiszen folyamatosan leveleztek. Augusztus 21-én írt levelében — tehát a Tanácsköztársaság bukása után vagyunk — ezt mondja Lázár: „Haza: semmi kedvem. Nem lenne baj semmiféle irányból, ellenkezőleg, hadi részről nagy barátság és szegedi emlékek, de igen gyenge gyomrom van és nem bírja ezt a kosztot. Talán októberben. Talán előbb, vagy később.” Gondoljunk ismét arra a bizonyos önéletrajzra. Abban azt írta, hogy a forradalom bukása után az első vonattal már hazatért. Lám, a valóságban Lázár inkább arra hajlik, hogy nem tér haza. Bécsben szeretne lapot alapítani. „Gazdag férfiak igen kerülgetnek lap és egyéb tervekkel, de még tartom magam, ha csinállok valamit, annak egészen kősernek kell lenni” — írja. Egy esztendő is eltelik, mire kialakul egy havonta megjelenő szépirodalmi folyóirat terve. Legelőször két régi barát, Bródy Sándor és Széj Ernő szerződik el. Aztán Krúdy is.

Lázár Miklós folyóiratának címe: *Új Könyv*. Első száma 1921 februárjában került ki a nyomdából, benne az *L. M. emlékkönyvébe* című sorozat első darabja. Olvassuk csak figyelmesen Krúdy sorait: „Mostanában Magyarországon mindenki álmodik... a honszerelm rőzselángját két tenyerükkel óvó, buséletű, de nem koldus hazafiakról; az áhítatos homlokú, szentté sárgult arcú, honmentő bölcsmagyarokról; a nemzeti lelkesedésről, amely nem rikoltott kakasként, de melegített, mint szív felé csavart zászló kelméje... álmodik a jövőről, amelyet sebbnek képzel, mint a jelen. Álmodik a magyar mitológiával, amelyben acélszívű és rakéta-lelkű férfiak állnak vállukat egymáshoz vetve, midőn veszedelem fenyegette nemzetünket...”

Ez már a régi Krúdy-stílus, ám amit mond, az csontig vág. A sorozat további darabjai a régmúltba fordulnak, s megrendelésre készülnek. A levelezés elárulja, Lázár Miklós mindig megírta, mi legyen a témája a legközelebbi „emlékkönyvnek”. Azokban már csak régi nőkről és költőkről, az egykori Barátok téről, az évtizedek óta eltűnt i.e. vezetes Csiga törzsközönségéről és a holt írókról, az örök Krúdy-figurákról, Balázs Sándorról, Erdélyi Gyuláról és társairól van szó

Abbahagyott regény

A folyóirat első száma részleteket közöl Tolstoj barátainak és titkárainak kiadatlan feljegyzéseiből; Lázár Miklós novellájának címe: *Az orosz madonna*. Széj Ernő versel és Bródy Sándor Gárdonyihoz írott nyílt levele mellett helyet kapott a folyóiratban két tanulmány is. Az egyik az árcsokkenés és a világválság összefüggéseit, míg a másik az orosz parasztság és a proletárhatalom kapcsolatát elemzi. És ebben az első számban jelent

nek. Az *Új Könyv* a hetedik szám után megszűnt, így a regény torzó maradt. Sokáig nyitott kérdés volt, vajon Krúdy befejezte-e művét, attól függetlenül, hogy